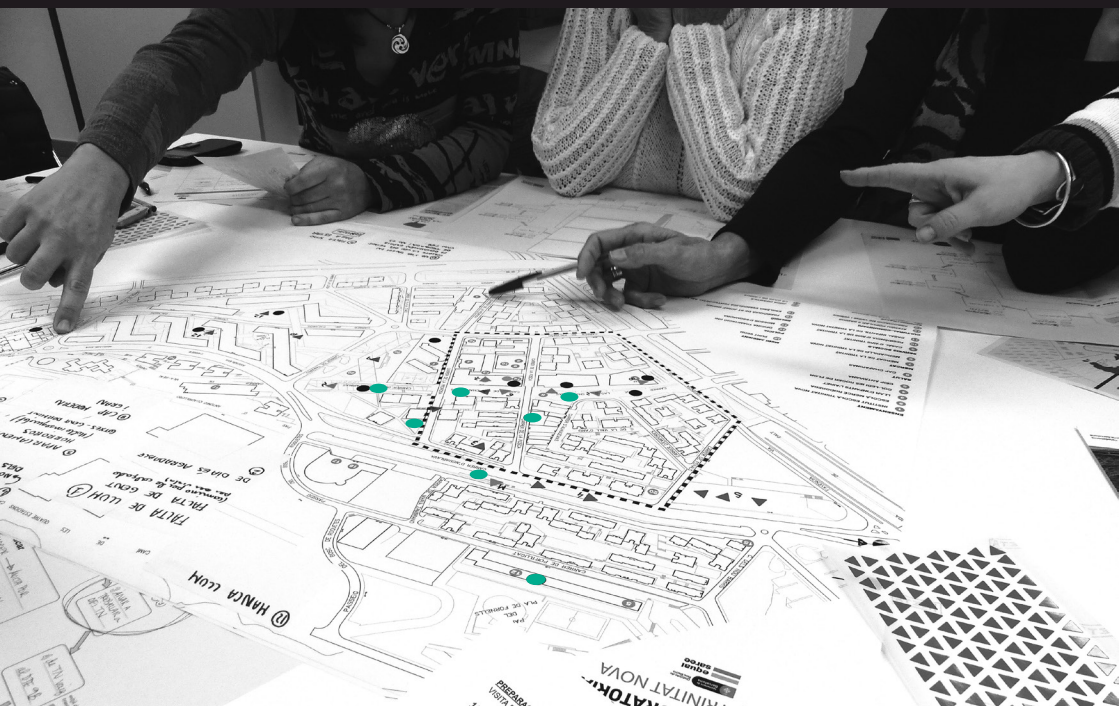

Quaderns metodològics feministes

**Urbanisme i gènere:
marxes exploratòries
de vida quotidiana**

#1

Edició

Ajuntament de Barcelona
Gerència de Recursos
Departament de Transversalitat de Gènere
Febrer de 2019

Autoria:

Departament de Transversalitat de Gènere

Autoria de les fotografies:

Equal Saree i Col·lectiu Punt 6 pel projecte de marxes exploratòries implementat per encàrrec del Pla de Barris amb la metodologia que es presenta. Pla de Barris.

Autoria dels gràfics: Barcelona Regional,
Pla Estel.

Disseny gràfic: Leticia Ucin

Correcció lingüística: Linguaserve

Drets: Creative Commons

Impressió: Imatge i Serveis Editorials
Ajuntament de Barcelona

Dipòsit legal:

B.5582-2019

**Aquesta
col·lecció ofereix
propostes i eines
de transformació
feminista per a les
polítiques locals**

**Quaderns
metodològics
feministes**

 # 1

**Urbanisme i
gènere: marxes
exploratòries
de vida
quotidiana**

índex

01. Introducció	6
02. Objectius	10
03. A qui s'adreça	12
04. Espai públic i gènere	14
05. Què són les marxes exploratòries de vida quotidiana?	19
06. Fases de les marxes exploratòries	24
07. Metodologia d'observació	26
7.1. Eixos d'un urbanisme que incorpora la perspectiva de gènere	27
7.2. Continguts i criteris d'observació	34
08. Procés de treball	39
09. Reptes de futur	42
10. Per saber-ne més	44
11. Bibliografia	46
Annexos. Materials metodològics	48
Annex 1. Guió de l'informe de conclusions	48
Annex 2. Graella de respostes/solucions	51

01. Introducció

La legislació actual aporta un marc en relació amb les actuacions de les administracions públiques en el disseny de la ciutat, en les polítiques urbanes, en la definició i en l'execució dels plantejaments urbanístics des de la perspectiva de gènere. Així, la Llei 3/2007, de 22 de març, per a la igualtat efectiva de dones i homes, insta a incorporar la perspectiva de gènere en l'urbanisme de les ciutats des de la participació i els processos participatius en l'article 31.3.

El març del 2017 l'Ajuntament de Barcelona va presentar la mesura de govern "Urbanisme amb perspectiva de gènere. L'urbanisme de la vida quotidiana". La mesura situa la vida quotidiana en el centre de les polítiques urbanes de Barcelona i treballa des d'una visió inclusiva per donar resposta a les necessitats i els desitjos del conjunt de la societat, tenint en compte la seva diversitat de gènere, d'edat, d'origen o funcional, entre d'altres. El resultat ha de ser el d'una ciutat més justa, equitativa, segura i sense barreres. Entre les actuacions que es plantegen orientades a promoure un canvi de model urbà, **s'ha elaborat un mapa de ciutat a partir de la realització de marxes exploratòries de vida quotidiana** a la ciutat els darrers temps. De fet, les marxes exploratòries realitzades des de l'Ajuntament o des d'altres institucions i entitats feministes comencen a tenir a Barcelona una llarga trajectòria. Amb la mesura de govern, les marxes esdevenen un element de diagnòsi recomanat essencial per respondre adequadament a les necessitats d'incorporació de la perspectiva de gènere als diferents barris de la ciutat.

Les marxes són una eina metodològica que ja fa temps que s'implementa arreu del món. Per exemple, en el marc del moviment Take Back the Night, dels anys setanta a Amèrica del Nord, que reivindicava l'apropiació dels carrers per part de les dones durant la nit, i també amb les Jane Jacobs Walks, rutes a peu i debats en què la ciutadania analitza l'entorn urbà i detecta les necessitats per millorar la percepció de seguretat i l'ús de l'espai. Les dues experiències són alguns dels precedents d'una iniciativa que a Barcelona s'ha institucionalitzat i que actualment es desplega dintre de les polítiques públiques urbanístiques.

Fruit d'aquesta **institucionalització** s'ha requerit l'establiment d'una metodologia pròpia adaptada a la realitat específica d'una ciutat com Barcelona, tant en termes d'una organització municipal

complexa amb un important element de descentralització com pel que fa a la realitat urbanística d'una ciutat de més d'un milió i mig d'habitants.

Per això, la metodologia operativa que s'exposa busca contribuir a donar resposta als reptes efectius que planteja **qualsevol transformació feminista de l'espai urbà**. Aquest quadern, doncs, s'elabora amb la voluntat d'aportar eines concretes que poden ser útils a altres administracions i, per això, el text té un caràcter eminentment pràctic i incorpora exemples reals extrets de les marxes dutes a terme en el període 2016-2018. Les convocatòries es van adreçar a les dones veïnes i treballadores dels barris, tot i que en cap cas es van anunciar com a no mixtes. Aquesta perspectiva, juntament amb una crida a la implicació d'una gran **diversitat de dones** —en termes interseccionals d'edat, capacitats, identitats, classe, origen, etc.—, configura la proposta metodològica que es presenta.

Dos principis fonamentals sustenten aquestes marxes exploratòries de vida quotidiana:

D'una banda, la promoció de la **participació i l'empoderament de les dones mitjançant les marxes exploratòries**. Les reunions d'organització, les mateixes passejades, així com les trobades posteriors a les marxes, comporten l'enfortiment de les seves capacitats individuals i socials. Les dones esdevenen protagonistes a l'espai públic. Les marxes fomenten la seva autonomia i la seva autoritat per impulsar canvis i transformar les relacions de subordinació que es configuren en la societat actual.

També a partir del procés de reflexió pròpia que comporten les marxes, les dones identifiquen situacions de discriminació o desigualtat en el seu entorn públic, expressen i valoren els seus interessos, escolten i reconeixen els punts de vista de les seves veïnes. Que les seves veus siguin preses en consideració endega mecanismes de canvi que les enforteix. A més, les marxes promouen les xarxes de dones: el fet de compartir experiències impulsa l'empoderament col·lectiu i les relacions properes que fan comunitat, barri i suport mutu.

De fet, la construcció de les ciutats i de l'espai urbà no hauria de ser possible sense la incorporació de la perspectiva de gènere i, per tant, sense la participació de les dones; sense les veus de les

persones que hi viuen o hi treballen. Per això, les marxes es basen sempre en la recollida de les veus de les dones i de grups socials invisibilitzats: prenen com a referència les seves necessitats, vivències i propostes de canvi.

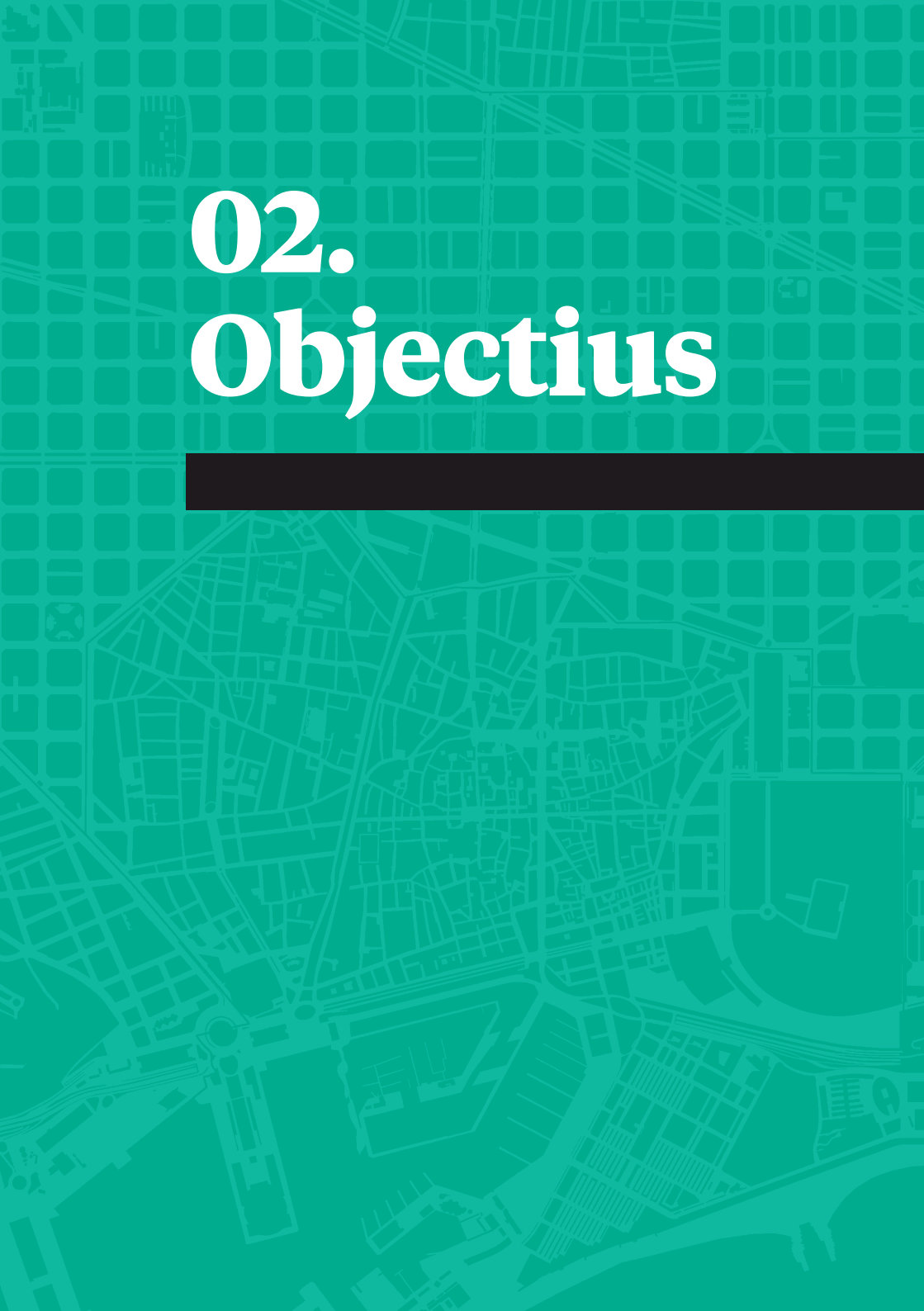
I, d'altra banda, **les marxes exploratòries de vida quotidiana esdevenen també un element essencial de la coproducció de les polítiques urbanes**. Les marxes són una oportunitat de portar a terme un procés conjunt entre l'Administració local i les dones; de poder nodrir les transformacions de l'espai públic des de les experiències i les necessitats de qui gaudeix o pateix l'organització i el disseny de la ciutat.

Tota elaboració d'una intervenció pública es beneficia de la realització de processos participatius: *“Ningú trobarà allò que millor funciona per a les nostres ciutats ni manipulant models a escala, ni inventant ciutats de somni [...] S’ha de sortir i caminar”*, deia Jane Jacobs¹. Per això, aquesta proposta metodològica afavoreix l'establiment d'un diàleg i **d'un treball col·laboratiu entre les institucions públiques i la comunitat** de manera continuada al llarg del procés. La rendició de comptes guia tot el treball de les marxes exploratòries per la vida quotidiana. Des de l'inici, tothom qui hi participa coneix les possibilitats del procés, i és imprescindible que, al final, es doni resposta institucional a les demandes i les necessitats expressades per part de les persones participants.

El quadern metodològic s'estructura de la manera següent: primerament, es delimiten els objectius i el públic destinatari. Després es plantegen els conceptes fonamentals del que és un urbanisme de la vida quotidiana i es presenten les marxes exploratòries. El quart apartat és la metodologia d'observació de les marxes, i en el cinquè s'explica en detall el procés de treball d'organització d'una marxa exploratòria. Seguidament es descriuen els reptes de futur i s'aporta la bibliografia i els recursos per saber-ne més. Finalment, a l'annex hi ha dos materials metodològics que poden ser d'interès i utilitat: el guió de l'informe de conclusions i la graella de respostes o solucions.

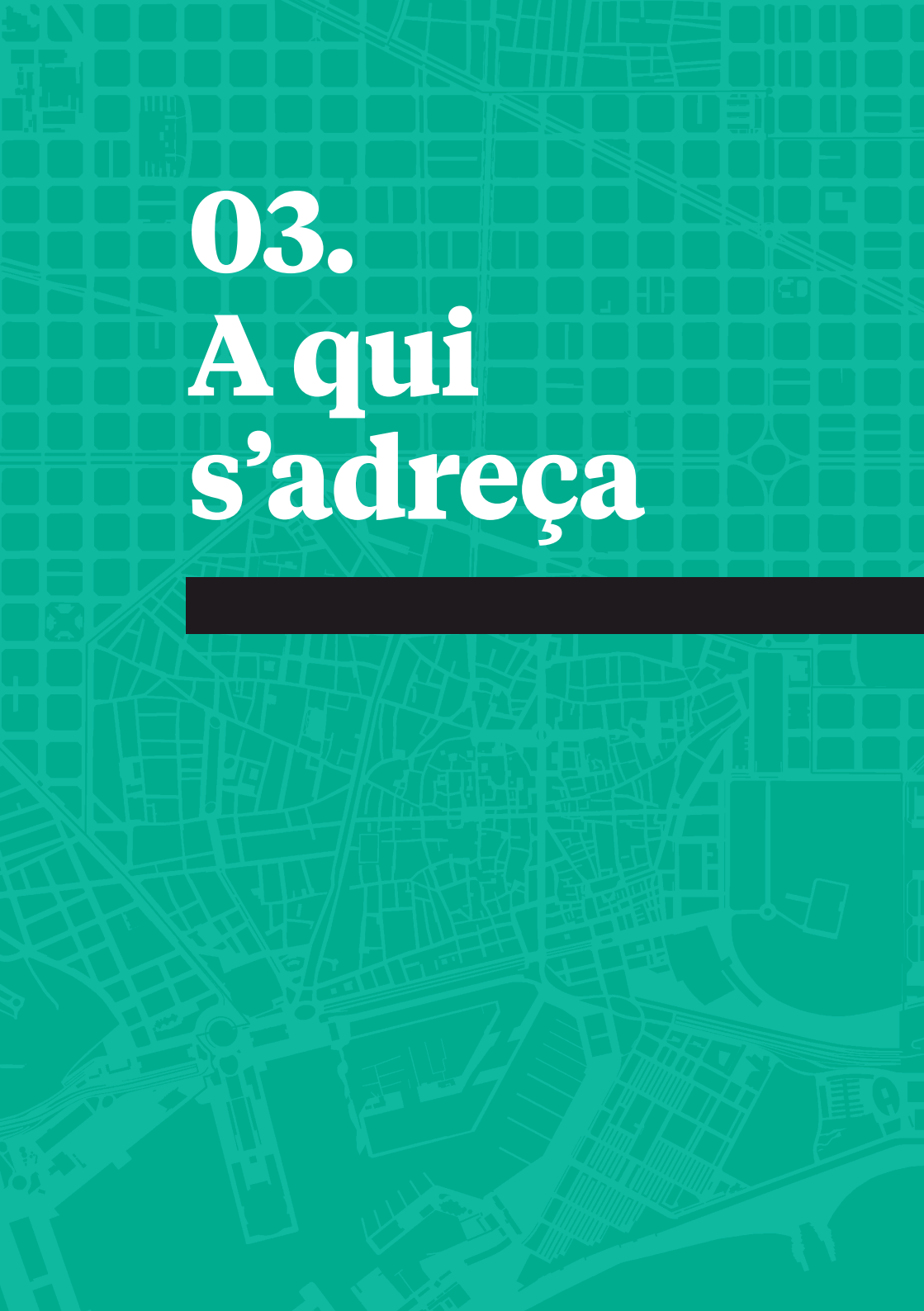
1. Jane JACOBS, “Downtown is for People” (Fortune Classic, 1958).

02. Objectius

El quadern té dos objectius principals:

- ↳ Donar a conèixer la metodologia emprada a l'Ajuntament de Barcelona per a la realització de marxes exploratòries de vida quotidiana.
- ↳ Facilitar orientacions i eines pràctiques per a la realització d'aquestes marxes.

03. A qui s'adreça

El quadern s'adreça sobretot a:

↳ **Persones amb responsabilitats polítiques, directives o executives en l'àmbit de les polítiques urbanes de les administracions locals.**

↳ **Professionals i personal tècnic que participa en el disseny de l'espai urbà i la planificació i l'execució d'intervencions de remodelació i transformació urbana.**

↳ **Persones interessades a conèixer els aspectes generals de la metodologia de marxes exploratòries de vida quotidiana, ja siguin persones que desenvolupin la seva activitat en administracions públiques, en l'àmbit acadèmic i investigador, en entitats i col·lectius feministes, en organitzacions comunitàries o en el camp de l'espai públic i l'urbanisme.**

04. Espai públic i gènere

Les ciutats no són neutres al gènere. Els espais urbans tenen un fort biaix de gènere tant pel que fa als usos com pel que fa als drets i les llibertats que s'hi associen. Si volem construir uns barris orientats al bé comú i que garanteixin la satisfacció de les necessitats de tota la ciutadania, cal construir entorns i contextos que promoguin els usos equilibrats entre totes les persones que els habiten.

L'espai públic, des d'una perspectiva de gènere, vol garantir l'apropiació de la ciutat per part de totes les persones que hi viuen. Per materialitzar això cal, entre d'altres, adequar l'espai públic a **la vida quotidiana**, i repensar la **seguretat** des d'aspectes com l'**autonomia i les violències masclistes**, tot assegurant que la **veu de tothom** sigui rellevant en la construcció de l'espai públic.

La mesura de govern "Urbanisme amb perspectiva de gènere. L'urbanisme de la **vida quotidiana**" (2017) de l'Ajuntament de Barcelona indica que aquest urbanisme situa en el centre la **vida quotidiana**. Des d'una visió inclusiva, treballa per integrar les necessitats de totes les persones, i, a la vegada, busca eliminar les desigualtats existents en l'espai públic. La vida quotidiana s'entén com totes les activitats que les persones porten a terme de manera diària per cobrir necessitats fonamentals. En la mesura es proposen quatre **esferes d'activitat**, que no haurien d'estar jerarquizades:

- **Productiva: treball remunerat.**
- **Reproductiva: cures i treball domèstic.**
- **Comunitària: treball per al bé comú; activitats socials i polítiques.**
- **Personal: autocura, oci, esport.**

Anna Bofill² explica que la **gestió de la vida quotidiana**, i específicament dels treballs de cures i domèstics, no es produeix solament a l'interior dels habitatges. Hi ha una part d'aquesta gestió que es desenvolupa a l'espai públic, espai fins fa poc considerat masculí. Davant d'això, és necessari socialitzar i visualitzar les tasques d'atenció i cures tradicionalment assignades a les dones adaptant els espais i les activitats de la ciutat.

2. Anna BOFILL LEVI, Planejament urbanístic, espais urbans i espais interiors des de la perspectiva de les dones (Quaderns de l'Institut; 6), Barcelona, Generalitat de Catalunya, Institut Català de les Dones, Departament de Política Territorial i Obres Públiques, 2005, p. 30.

Fins fa poc, la ciutat s'ha concebut com un espai objectiu i universal per a tota la ciutadania. Un dels problemes de fons és que la ciutadania, i, per tant, el dret a la ciutat i les prioritats en la definició d'aquesta, s'ha construït prenent com a referència el món públic, la participació en el mercat laboral formal i els espais assignats als homes. És a dir, l'espai domèstic, assignat a allò femení, no s'ha inclòs en la categoria de ciutadania i encara avui es treballa perquè no quedi relegat a l'àmbit privat i a la invisibilitat social. Per això, no s'han tingut en compte diferents necessitats i vivències de l'amplitud de les activitats de la vida quotidiana, que són imprescindibles per construir barris inclusius a tota la ciutat.

L'abordatge i la inclusió de les necessitats i experiències de les dones és un element essencial d'un urbanisme amb perspectiva de gènere. Això no es limita només al disseny i la promoció d'espais que fomentin el reconeixement del treball reproductiu. Cal redissenyar la ciutat impulsant iniciatives encaminades a afavorir **la presència de dones** en tots els espais públics, visibilitzant-les i com a forma **d'empoderament**. Així, també cal repensar **estratègies d'adequació entre els espais i les activitats** que s'hi duen a terme, i facilitar la utilització de l'espai públic per a activitats quotidianes, socials, polítiques i de convivència. I també s'ha de garantir l'autonomia, la llibertat i la seguretat de tothom en l'espai urbà.

Fer de l'espai públic un lloc inclusiu des d'on es treballa per resoldre totes les desigualtats és garantir que tothom pugui gaudir de la ciutat **en igualtat de condicions**. Paricio (2019) suggereix tres explicacions que limiten **l'autonomia de les dones** a l'espai públic. La primera és que **la seguretat** s'ha definit d'acord amb les vivències i necessitats dels homes; fixada segons paràmetres androcèntrics, es tracta com un bé objectiu homogeni que no mostra les necessitats de seguretat específiques de les dones i d'altres grups oprimits. Així, entenent que la seguretat no és només absència de conflicte o de delictes, cal abordar-la també des del punt de vista de la diversitat de les persones que habiten la ciutat i que s'hi mouen, hi treballen i hi conviuen. El fet de repensar la seguretat des d'una perspectiva de gènere comporta, entre d'altres, tenir present les raons per **les quals les dones perceben l'espai públic com a més insegur**.

Per tant, la segona explicació és que el **risc de patir agressions és més elevat per a les dones**. És fonamental que el disseny i l'organització de l'espai públic ajudi a prevenir, i a lluitar contra, totes les formes de **violències masclistes** que hi passen. La percepció per part de les dones de l'espai urbà com a insegur queda recollida en les estadístiques de delictes i en forma **d'assetjament sexual** en les enquestes.

Segons dades per a Barcelona de l'*Enquesta de violència masclista a Catalunya*,³ l'any 2016, d'entre els casos de violència masclista en l'àmbit social (és a dir, fora de la parella o ex parella), el transport públic va ser l'entorn on es van reportar més casos d'assetjament sexual (21,6%), per davant de llocs d'oci, de l'espai públic o de la pròpia casa. Concretament, el 42% dels tocaments sexuals en l'àmbit social o familiar a Barcelona reportats tenen lloc al transport públic. Per la seva banda, l'*Enquesta de Victimització de Barcelona 2018*⁴ pregunta des del 2017 de manera explícita per les agressions sexuals a l'espai públic. Així, coneixem que mentre l'1,2% de les dones enquestades va ser víctima d'una agressió sexual a Barcelona, els homes que la van patir baixa fins al 0,1%.

El darrer element que limita l'autonomia de les dones en l'espai públic és que aquesta percepció d'inseguretat també ve donada **per una diferent socialització per sexes**. Justament, un dels trets que més clarament diferencien la socialització de les dones de la dels homes respecte a l'ús de l'espai públic i a les relacions personals és **l'aprenentatge de nombroses estratègies d'autoprotecció exclusivament femenines**. Aquestes comencen a ser interioritzades des de les primeres etapes de la vida i es fonamenten a limitar l'exposició als riscos que planteja l'espai públic: evitar sortir de nit, transitar per carrers poc il·luminats o solitaris, vestir o actuar de determinada manera, etc. Però aquestes estratègies també **produeixen una sensació general d'inseguretat més gran** en les dones, en limiten greument la llibertat de moviment i en condicionen les possibilitats d'**autonomia personal**. Així doncs, un altre factor clau a l'hora d'adequar la ciutat per fer-la més inclusiva és precisament el foment de la percepció de seguretat de les dones⁵.

3. Disponible a: <https://bcnroc.ajuntament.barcelona.cat/ispui/handle/11703/112089> (darrera entrada: 24 gener 2019).

4. Consultable a: <https://w10.bcn.cat/APPS/risvestudis/documentacio>.

o?reqCode=mostrarImatge&idDoc=9692 (darrera entrada: 21 gener 2019).

5. Per a més informació sobre la percepció de seguretat a l'espai públic desagregada per sexe, vegeu "La victimització a Barcelona: anàlisi des d'una perspectiva de gènere", Enquesta de victimització de Barcelona 2013 (Ajuntament de Barcelona, 2013).

Hi ha molt marge d'actuació pública per augmentar l'autonomia de les dones en l'espai públic. Algunes d'aquestes també passen per transformar aspectes del disseny i l'organització de les ciutats. A principis dels anys noranta, les dones de Montreal⁶ van definir alguns **principis que orienten el que és un espai segur des de la perspectiva de gènere**. Molts d'aquests principis encara són vigents, com ara els següents:

↳ Tenir cura de la **senyalització —saber on s'és i on es va;**

↳ Elements de visibilitat —**veure i ser vista**—. És important que no hi hagi racons, excés de vegetació, manca d'il·luminació, murs, etc., entre d'altres elements que dificulten la visibilitat. També mirar la presència comunitària al carrer ja permet que les dones se sentin més vistes i, per tant, més segures.

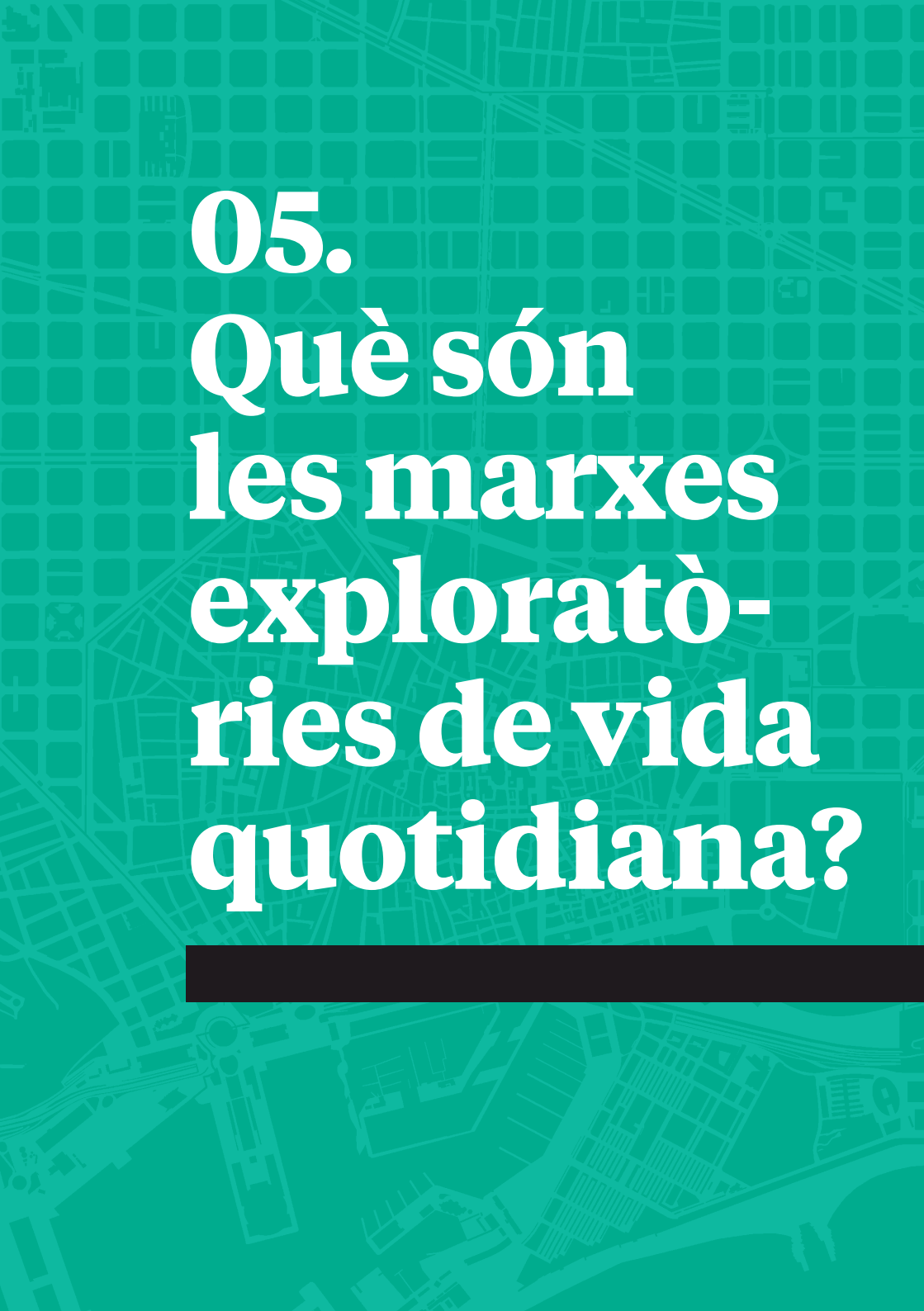
↳ **La concurrència de persones: sentir i ser sentida**. Un espai urbà amb vida comunitària, per exemple, amb comerços oberts, amb activitats al carrer, etc., és un espai on les dones perceben que podran ser sentides en cas de demanar ajuda.

↳ **La vigilància formal i accés a l'ajuda: poder escapar i obtenir auxili**. Per exemple, saber si hi ha algun equipament on poder demanar ajuda, fomentar la vida comunitària.

↳ **La planificació i el manteniment dels llocs: viure en un ambient net i acollidor**. Els descampats oberts i descuidats, els racons bruts, i d'altres espais o elements urbans mancats de manteniment poden incrementar la percepció d'inseguretat.

↳ **La participació de la comunitat: actuar en conjunt**. L'existència de vincles amb la comunitat, de xarxes de relació social, el fet de poder comptar amb persones conegudes dintre del territori, tenir informació sobre les dinàmiques del barri, etc., són elements que incideixen en la percepció de seguretat de les dones.

6. Van ser recollits amb la coordinació d'Anne Michaud a Pour un environnement urbain sécuritaire: Guide d'aménagement, Programme Femmes et Ville de la Ville de Montréal, Montreal, 2002. Consultable a: http://ville.montreal.qc.ca/pls/portal/docs/page/femmes_ville_fr/media/documents/Guide_aménagement_environment_urbain_sécuritaire.pdf (darrera entrada: 7 gener 2019).

05.
**Què són
les marxes
exploratò-
ries de vida
quotidiana?**

Tècnicament, les marxes exploratòries són **rutes urbanes fetes per dones** que permeten efectuar comprovacions *in situ* dels elements que poden millorar la seva percepció de seguretat i la seva utilitat dels espais públics (il·luminació, mobiliari urbà, accessibilitat, arbrat i verd urbà, etc.).

Les veïnes del Besòs i el Maresme participants a la marxa exploratòria en el marc del projecte de Pla de Barris

Les marxes exploratòries són una eina metodològica que permet fer auditories d'espai urbà i la vida quotidiana a partir de l'observació, l'experiència directa i la participació de les dones; i, per tant, incorporar la perspectiva de gènere en el disseny de l'espai urbà i les diferents veus rellevants en la seva construcció.

OBJECTIUS DE LES MARXES

Les marxes permeten assolir l'objectiu general d'incorporar la perspectiva de gènere en el disseny i les intervencions a l'espai urbà, a partir dels objectius específics següents:

↳ Iniciar una experiència d'identificació de necessitats i demandes sobre espai urbà i vida quotidiana per les dones a partir del treball sobre el propi territori.

↳ Dur a terme modificacions i transformacions de l'espai urbà a partir de la incorporació de les necessitats i les demandes de les dones del territori que han participat en les marxes exploratòries. Fer dels barris de la ciutat entorns més habitables, inclusivament i harmònics amb la vida quotidiana i amb les experiències de totes les persones.

↳ Exemplificar de manera pràctica les possibilitats d'incorporació de la perspectiva de gènere en l'anàlisi de l'espai urbà i de la seguretat, i la formulació de recomanacions. Les marxes permeten visualitzar i fomentar un altre planejament, disseny, manteniment i remodelacions dels espais públics que tinguin en compte les necessitats de les dones.

↳ Contribuir a la promoció i dinamització d'entitats i grups de dones del barri/districte, implicant-les activament en l'anàlisi i la formulació de propostes en matèria de seguretat i vida quotidiana. Les marxes són una oportunitat per conèixer i apropar una multiplicitat de grups i entitats de dones, així com també de fomentar la participació, la coproducció d'actuacions públiques, el treball en xarxa al territori i l'empoderament individual i col·lectiu.

Les marxes, doncs, permeten:

- ☑ Incorporar l'experiència directa de les dones que viuen en els entorns analitzats.
- ☑ Empoderar l'experiència individual i comunitària que les dones tenen en relació als llocs on viuen, visualitzant el seu dret a la ciutat i a l'ús de l'espai públic.
- ☑ Identificar característiques físiques, socials i mediambientals, per millorar la seguretat i l'espai urbà.
- ☑ Fer un reconeixement de l'espai i de les activitats que s'hi fan per valorar aspectes de seguretat i autonomia també vinculats a les violències masclistes.
- ☑ Promocionar actuacions coproduïdes amb les persones que hi viuen, treballen o en fan ús.
- ☑ Mapejar la ciutat per incorporar en les futures transformacions urbanes criteris de gènere. De fet, aquest mapa⁷ s'ha portat a terme també a la ciutat de Barcelona i queda recollit com a actuació en la mesura de govern "Urbanisme i gènere. L'urbanisme de la vida quotidiana".

7. Ana PARICIO, *Mapa de les marxes exploratòries de dones*, Ajuntament de Barcelona, Model Urbà, Gerència d'Ecologia Urbana. Barcelona, agost del 2018.

En definitiva, adequar l'espai urbà a la vida quotidiana permet donar resposta a tres reptes. En primer lloc, generar un efecte d'acció positiva, i promoure l'ús de l'espai públic per part de les dones, en tant que n'han estat tradicionalment les principals excloses. En segon lloc, garantir que es dona accessibilitat universal, en el sentit d'un ús no discriminatori ni desigual, de l'espai públic. I, en darrer lloc, situar la vida al centre de tots els barris.

Segons Zaida Muxí,⁸ es tracta de posar-se les ulleres de gènere i tornar a estudiar, analitzar i registrar la realitat per aconseguir entorns urbans més adequats. I d'observar, tal com va assenyalar Jane Jacobs,⁹ “com funcionen les ciutats en la vida real”, ja que “solament així coneixerem quins principis urbanístics i quines pràctiques poden estimular la vitalitat social i econòmica de les ciutats”.

8. Zaida MUXÍ MARTÍNEZ, Roser CASANOVAS, Adriana CIOCOLETTO, Marta FONSECA i Blanca GUTIERREZ VALDIVIA, Barcelona, Universitat Politècnica de Catalunya, 2011. “¿Qué aporta la perspectiva de género al urbanismo?”

9. Muerte y vida de las grandes ciudades, Jane JACOBS, ed. Capitán Swing Libros, Madrid, 2011 (1a ed. en anglès 1961).

06. Fases de les marxes exploratò- ries

Les marxes exploratòries de vida quotidiana no es limiten al moment de la ruta. Tot el procés, des de les tasques prèvies de preparació fins a les sessions de retorn, pot tenir aproximadament una **durada mínima de tres mesos**. El procés es divideix en les **quatre fases** següents:

FASE
A. Preparació tècnica
B. Preparació de la/les marxa/es amb les dones
C. Realització de les marxes
D. Conclusions

Tot i que la iniciativa de dur a terme la marxa pot venir de part de les entitats feministes d'un territori, en aquest quadern es planteja un treball que s'inicia a partir d'una crida des de l'Administració local. Per tant, la primera fase és eminentment tècnica, mentre que les següents atorguen, de manera creixent, un protagonisme més gran a les dones.

Cadascuna d'aquestes fases preveu diferents moments i reunions vàries, i cadascun dels elements de treball es descriu de forma exhaustiva en l'**apartat 8** d'aquest quadern, sota el títol de "**Procés de treball**".

07. Metodologia d'observació

A continuació es planteja una **metodologia d'observació** perquè s'apliqui en les marxes exploratòries, és a dir, en les rutes efectives. És la fase "**C. Realització de les marxes**" presentada en l'apartat anterior d'aquest quadern.

La metodologia es desdobra en dos nivells d'estudi. En primer lloc, es descriuen el **sis eixos + 1** que serveixen com a primers **campus d'observació** d'un urbanisme que incorpori la perspectiva de gènere. En segon lloc, es relaten els cinc **paràmetres d'anàlisi** per a les marxes. Eixos i paràmetres s'extreuen de la descripció d'Ana Paricio al *Mapa de les marxes exploratòries de dones*,¹⁰ la mateixa classificació que es fa servir al *Manual de l'urbanisme de la vida quotidiana: un urbanisme amb perspectiva de gènere*¹¹.

7.1. EIXOS D'UN URBANISME QUE INCORPORA LA PERSPECTIVA DE GÈNERE

Quins són els **eixos d'un urbanisme que incorpora la perspectiva de gènere i és, per tant, inclusiu?** Al *Mapa de les marxes exploratòries de dones*¹² se'n descriuen 6+1: teixit urbà, teixit social, qualitat i manteniment, edificació, mobilitat, autonomia i temps. Cadascun d'aquests eixos està format per una sèrie de **components o elements** que ens apropen a la complexitat i transversalitat de la ciutat inclusiva, com poden ser la diversitat d'usos, el conflicte en l'ús de l'espai, la contaminació, la vegetació, l'accessibilitat, la nit.

10. Ana PARICIO, *Mapa de les marxes exploratòries de dones*, Ajuntament de Barcelona, Model Urbà, Gerència d'Ecologia Urbana, Barcelona, agost del 2018. Ibid. 7.

11. Ana PARICIO, *Barcelona Regional, Manual de l'urbanisme de la vida quotidiana: un urbanisme amb perspectiva de gènere*, Model Urbà, Barcelona, Gerència d'Ecologia Urbana, Ajuntament de Barcelona, 2019.

12. Ibid 7.

1. Teixit urbà

Les ciutats compactes i diverses on es barregen les residències, les oficines, la indústria i els serveis funcionen molt millor per a la ciutadania que les ciutats disperses i zonificades per activitats que són més dependents de l'automòbil i consumeixen molts més recursos i temps. D'altra banda, les edificacions relativament petites amb moltes portes donen vida al carrer i augmenten la percepció de seguretat.

Galeries Xavier Nogués, espai comercial i de pas que combina una diversitat de funcions.

A més, els espais públics inclusivament comptabilitzen tasques de cura i reproducció reunint una barreja de funcions, com poden ser jugar, comprar, fer vida social o tenir cura, i serveis (la plaça del museu, el pati de l'escola, el jardí de la biblioteca, la botiga local o la residència de persones grans). És a dir, un urbanisme amb perspectiva de gènere promou tant una bona xarxa d'equipaments i serveis com les petites intervencions i els usos temporals de l'espai urbà.

Per tant, els elements centrals que seran clau per a la incorporació de la perspectiva de gènere en l'urbanisme seran l'existència

d'equipaments, de comerç, la connectivitat i la proximitat, la dotació d'espai jugable, la sostenibilitat i la diversitat de funcions.

2. Teixit social

En segon lloc, cal tenir en compte que la vida urbana no és el resultat d'un projecte urbanístic únicament, sinó d'una dialèctica entre allò físic existent i allò social que hi transcorre. Per això,

Rambla de Prim.
Espai molt ben
valorat com a espai
de trobada.

la vida urbana és escenari de conflicte, de relacions de poder i de múltiples discursos. En aquest context, la ciutat inclusiva que incorpora la perspectiva de gènere fomenta les xarxes de relació social, l'apropiació temporal, els espais d'estada, trobada i de joc.

Així doncs, els components d'aquest eix són: l'existència espais de trobada o d'evitació, és a dir, que s'intenta no ocupar o passar-hi, etc., la ubicació d'espais simbòlics, espais on es dona un conflicte social, la salut, xarxes socials, cultures, edats o la classe socioeconòmica.

3. Qualitat i manteniment

Els espais públics inclusius des de la perspectiva de gènere comptabilitzen les tasques de cura i reproducció reunint una barreja de funcions i serveis. És a dir, integren totes les funcions

Desnivell enjardinat amb falta de manteniment.

de la vida de les persones i, per això, disposen d'elements urbans per atendre les necessitats bàsiques i de benestar: lavabo proper, font d'aigua, lloc per seure o estirar-se, ombra/sol, espais verds... Els elements d'aquest eix són: espai per seure, proteccions pel clima, qualitat i abundància del verd urbà, lavabo, fonts, multifuncionalitat, olors, qualitat de l'aire, soroll o el manteniment.

4. Edificació

No es pot separar l'edifici del carrer ja que formen un contínuum i, en aquest, els espais "de dins" i "de fora" es desdibuixen. Així, les plantes baixes tenen la funció de posar en relació allò públic

i allò privat, i, per això, els espais oberts al carrer i transparents faciliten aquest paper. La diversitat de funcions, des de comerç de proximitat als equipaments, per exemple, ajuda a facilitar les tasques quotidianes.

Pas entre dos edificis sense baixos, transparències ni il·luminació.

A més, l'urbanisme que incorpora la mirada de gènere promou un disseny de l'habitatge flexible i sense jerarquies que preveu una diversitat d'unitats de convivència i té espais comunitaris de caràcter intermedi.

Per la seva banda, els equipaments estan oberts al carrer i són espais multifuncionals que poden ser apropiats per a diferents col·lectius segons el dia o l'hora. Els elements clau que trobem en aquest eix són: l'ús dels baixos, les transparències, la relació entre les diferents peces urbanes, amb la creació de xarxa d'equipaments i xarxa quotidiana, les jerarquies, la multifuncionalitat o els preus d'habitatge i el comerç.

5. Mobilitat

La mobilitat de la vida quotidiana prioritza els moviments a peu i té present els recorreguts de les persones per dur a terme les tasques quotidianes, tant laborals com reproductives. I, per tant, té en compte recorreguts complexos i diversos en contra de la tradicional anàlisi

Sistema de semàfors i passos zebra que configuren un itinerari segur, eficient i il·luminat per a la mobilitat a peu.

bidireccional casa-feina-casa. A més, també promou una mobilitat sostenible, fugint de la contaminació atmosfèrica i acústica, del malbaratament de recursos i de les infraestructures que fragmenten la ciutat. Finalment, afavoreix una mobilitat compartida i multimodal. Amb menor velocitat dels vehicles (a 30 km/h) i amb major confort i confiança de les persones, especialment en els creuaments i passos de vianants, procurant uns espais de vida amb millor visibilitat per una major seguretat.

Els components o elements clau que trobem en aquest eix són: recorreguts complexos i quotidians, el temps, l'accessibilitat, la seguretat en la mobilitat, la sostenibilitat i l'economia compartida.

6. Autonomia

Una ciutat equitativa promou l'autonomia dels seus habitants. Per això, és una ciutat accessible per a tots els col·lectius, els infants, les persones amb diversitat funcional o la gent gran, que es poden moure de manera independent en la realització de les activitats quotidianes.

Accessibilitat: escales mecàniques com a solució a l'existència d'importants desnivells.

A la vegada, és una ciutat segura que promou la socialització de la cura d'infants i persones grans per part de la comunitat, a través de facilitar la cura col·lectiva i les xarxes de relació social. També és una ciutat que empodera tots els col·lectius, en especial els que tenen més risc i més percepció d'inseguretat. Els components d'aquest eix són: cura comunitària, edat, accessibilitat, il·luminació, temps i la seguretat.

+ 1. Temps

Finalment, l'eix del temps es planteja transversalment, ja que travessa d'una manera o altra tots els eixos anteriors. Totes les persones tenen diversitat de ritmes temporals i d'experiències sobre l'ús de la ciutat. El

temps de treball productiu i remunerat s'ha pres com a vertebrador dels horaris urbans, i quan considerem les tasques domèstiques, de cura o d'oci, observem que aquestes activitats tenen una lògica temporal sincrònica i quotidiana molt diferent de la lògica temporal diacrònica del treball-ocupació (Teresa Torns, 2003).

7.2. CONTINGUTS I CRITERIS D'OBSERVACIÓ

Per la seva banda, els paràmetres del que s'observa i s'analitza en les marxés exploratòries s'organitzen en cinc grans grups. Són els següents:

1. Façana / Perímetre / Envoltant vertical
2. Vials / Paviment / Pla horitzontal
3. Elements de l'equipament urbà
4. Entorn
5. Usos de l'espai

A continuació es descriu cada un d'aquests grups i també què s'observa en cada un d'ells.

1. Façana / Perímetre / Envoltant vertical

Es tracta de les parts de la realitat física del barri. El més significatiu és el pla vertical que envolta els espais públics i quines són les seves característiques de diversitat, permeabilitat etc. La intensitat, la vitalitat d'aquests espais, ve molt determinada pels intercanvis amb el perímetre envoltant. Als carrers dels nuclis de la ciutat mediterrània, aquest perímetre és la façana de les cases situades tocant a la vorera, però en altres casos seran els jardins perimetrals, l'arbrat d'una plaça, els límits d'un parc, etc. En tot cas, s'observa el següent:

- Mida de les unitats, nombre de portes i transparència (baixos i finestres).
- Existència d'espais buits o passius (espai exterior sense activitat, baixos tancats).
- Qualitat dels materials i detalls (diversitat).
- Transparència (les plantes baixes obertes i visibles aporten seguretat i confiança).
- Diversitat d'usos comerç quotidià/residencial/oficines/equipaments.

2. Vials / Paviment / Pla horitzontal

El segon grup de components es relaciona amb el plànol horitzontal de l'espai que s'analitza i s'intenta apreciar la seguretat, l'accessibilitat i la comoditat que aquest pla horitzontal dona a la ciutadania. A l'entorn de la ciutat mediterrània, aquests aspectes estan molt definits per l'amplada de les voreres, la velocitat i proximitat del trànsit rodat, l'atenció als recorreguts per a les persones amb diversitat funcional, etc. Per això, es reuneix sota aquest epígraf:

- Amplada de les voreres
- Espai lliure de pas
- Accessibilitat per a persones amb diversitat funcional, gent gran, cotxets...
- Seguretat en termes de trànsit de vehicles
- Velocitat dels vehicles
- Passos zebra segurs, suficients i coherents amb patrons de mobilitat de vianants.
- Infraestructura ciclista i ús d'aquesta modalitat per part de les dones (indicador de qualitat de les polítiques de gènere en matèria de mobilitat a l'espai públic).

3. Elements de l'equipament urbà

Amb els dos grups anteriors s'han recorregut tots els continguts al voltant dels elements físics de l'espai urbà. En aquest punt s'observen els components que poden canviar completament l'apreciació de l'espai per part de les persones com, per exemple, l'arbrat o la il·luminació. O que simplement en faciliten l'ocupació i el gaudi, com els espais de joc, descans o conversa. Així doncs, s'observa el següent:

- Il·luminació
- Elements per seure (que no siguin de caràcter comercial com, per exemple, les terrasses dels bars) o recolzar-se cada 75 metres.
- Protecció del clima
- Oportunitats de joc
- Oportunitats per fer exercici o altres activitats
- Arbrat, superfície plantada i superfície drenant no pavimentada (major sostenibilitat i reducció efecte illa de calor a l'entorn).

4. Entorn

La percepció de la qualitat de l'espai ve també condicionada per alguns components que no es poden associar a cap element físic, sinó que impregnen l'entorn en la seva consideració més àmplia. Components com el soroll o les males olors són evidents, però també tot el que pugui contribuir a la seguretat o la imatge de neteja i cura. Per això, sota aquest epígraf s'observa el següent:

- Visibilitat
- Llegibilitat
- Soroll
- Qualitat de l'aire i males olors
- Possibilitat de control social
- Neteja i manteniment
- Escala humana de la secció

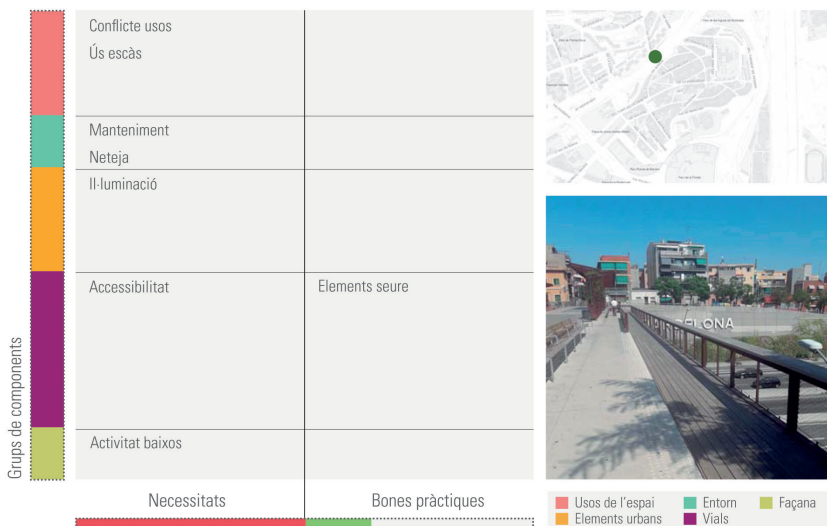
5. Usos de l'espai

Finalment, ens centrem en els usos de l'espai, tota aquella activitat no observable sempre directament, ja que ocorre entre l'espai públic i el privat, l'interior i l'exterior. L'aproximació a aquestes activitats i les xarxes de relació social que les sustenten s'ha fet a través de l'observació de les activitats de les persones i per mitjà de la participació del veïnat. Ens referim a categoritzar quines activitats es duen a terme, en quins espais, per quines persones i en quins horaris.

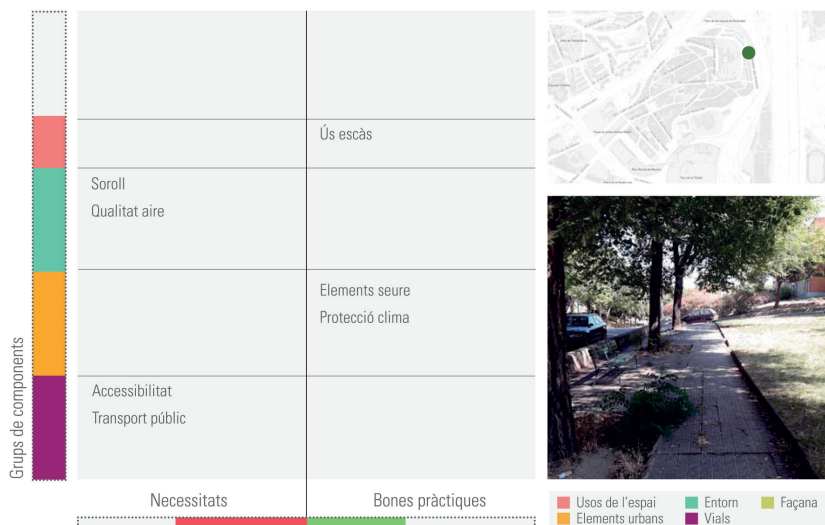
- Trobada
- Evitació
- Simbolisme
- Xarxes socials
- Turisme
- Usos dels equipaments/serveis

Exemple de sistema de recollida de la informació segons els criteris d'observació del 'Mapa de les marxes exploratòries de dones':

02 - Pont de Sarajevo

06 - Plaça del Turó de la Trinitat

08. Procés de treball

A les pàgines següents es presenta la planificació del treball que pot servir com a full de ruta per a qualsevol marxa exploratòria. És important tenir en compte que cal modificar-lo o millorar-lo en funció del context relacional i les necessitats específiques de cada territori.

Fase	A. PREPARACIÓ TÈCNICA	
Tasca	1. Reunió d'arrencada (kick-off)	2. Reunió tècnica de territori
Contingut	<p>Reunió entre el personal tècnic directament implicat en la realització de la marxa per endegar tot el procés (igualtat, tècnic o tècnica barri, etc.). Elements per tractar:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Identificació de l'objectiu de la marxa en el marc d'un procés d'intervenció urbanística. • Concreció del pressupost disponible per a la intervenció urbana que pugui derivar-se de les necessitats explicites a través de la marxa. • Disseny d'un calendari aproximat de tot el procés de treball. • Detecció dels i les diferents agents implicats del territori. • Preparació de la "reunió tècnica de territori". • Identificació dels col·lectius de dones susceptibles de participar en la marxa, disseny d'estratègies perquè aquestes hi participin i assignació de responsabilitats en l'estratègia de participació. 	<p>Reunió de caràcter tècnic amb els i les diferents agents implicats (igualtat, personal de seguretat, tècnics i tècniques d'urbanisme, dinamització comunitària, jardineria, etc.). Elements per tractar:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Presentació i preparació del projecte amb els i les diferents agents del territori. • Explicació del procés i de la importància de la incorporació de la perspectiva de gènere. • Acord sobre el calendari general i les possibles rutes. • Concreció de les aportacions en el projecte per part dels i les agents implicats.
Llista de control (check list) de materials necessaris		<ul style="list-style-type: none"> • Mapa del territori. • Power Point de presentació del projecte.
Resultats o productes	<ul style="list-style-type: none"> • Calendari d'execució. • Llista d'agents del territori que cal implicar. • Delimitació de l'espai on es farà la marxa. • Llista d'entitats i dones amb les quals cal contactar i assignació de responsabilitats. • Fixació d'estratègies complementàries de comunicació de la marxa: cartelleria, fullets, etc. • Fixació d'una data per a la reunió preparatòria. • Acord sobre qui convoca la reunió preparatòria. 	
Elements crítics	<p>La marxa s'ha d'emmarcar dintre d'un procés d'intervenció urbanística que permeti disposar de pressupost per poder donar resposta a les necessitats que sorgeixin.</p>	

Fase	B. PREPARACIÓ DE LA MARXA O MARXES AMB LES DONES		C. REALITZACIÓ DE LES MARXES
Tasca	3. Convocatòria a la reunió preparatòria	4. Reunió preparatòria	5. Realització de les rutes
Contingut	<p>Convocar dones a la reunió preparatòria de la marxa a través de:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Correus electrònics i xarxes socials, trucades telefòniques, aprofitar trobades presencials, difusió de cartelleria i fullets, etc. 	<ul style="list-style-type: none"> • Primera reunió amb les dones participants a les marxes per fer el següent: • Presentació del procés de treball. • Breu introducció als temes bàsics d'espai públic i gènere. • Plantejar i acordar una proposta de recorregut i d'horaris per a les marxes exploratòries. • Explicar com funcionen les marxes i donar pautes bàsiques sobre com participar-hi: anar amb calçat còmode, portar càmera de fotos o mòbil si se'n té, etc. 	<p>Realització de les rutes en els dies i horaris pactats. Una mateixa ruta pot haver de fer-se en diferents horaris per comprovar les diferències en l'ús de l'espai urbà i la percepció de seguretat segons franges horàries.</p>
Llista de control (check list) de materials necessaris	<ul style="list-style-type: none"> • Breu paràgraf/ argumentari amb una explicació del projecte. • Cartelleria, fullets, etc. 	<ul style="list-style-type: none"> • Power Point amb la presentació del projecte i metodologia de les marxes. • Mapes, bolígraf i materials (notes adhesives, gomets, etc.) per treballar amb les dones les propostes de rutes. 	<ul style="list-style-type: none"> • Còpies impreses del recorregut per repartir-les entre les dones. • Paper i bolígrafs per apuntar les observacions i demandes que vagin sorgint. • Mòbils o càmeres de fotos (perquè tothom pugui fer les seves fotos).
Resultats o productes	<p>Llista de confirmacions d'assistència.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Recorregut pactat. • Dies i horaris de realització de les marxes acordats. • Informació sobre com participar a les marxes lliurada a les dones participants. 	<ul style="list-style-type: none"> • Marxa duta a terme. • Fotografies dels principals elements que sorgeixin fetes.
Elements crítics	<p>Aprofitar tots els mitjans disponibles per arribar a les dones.</p>	<p>El disseny de les marxes (horaris, recorreguts, etc.) ha d'incorporar realment les preocupacions i necessitats de les dones participants.</p>	<p>Les observacions que es plantegin han de ser degudament registrades.</p>
Terminis d'execució aproximats	1 mes	1 mes	1 mes

D. CONCLUSIONS

6. Sessió de treball de conclusions amb les dones

Segona reunió amb les dones participants per dur a terme el següent:

- Projectió de fotografies en el mateix ordre que el recorregut i les eventuales edicions de la marxa.
- Recollida de les aportacions i els comentaris de les observacions de les dones.
- Consens sobre les conclusions, recomanacions i propostes derivades de les marxes exploratòries amb les dones i entitats participants.

- Les fotos de les dones per ordre de recorregut de la marxa (aportades anteriorment per correu electrònic).
- Projector per passar les fotos i paper i/o portàtil per recollir les aportacions i els consensos a què s'arribin.

Observacions, conclusions i propostes fruit de la marxa consensuades.

El document ha de recollir de manera fidedigna totes les observacions fetes en el transcurs de la marxa.

1 mes

7. Elaboració de l'informe de conclusions de la marxa

Redacció d'un document en què s'especifiqui el següent:

- a)** la informació tècnica de la marxa;
- b)** el conjunt d'observacions, conclusions i propostes consensuades, i
- c)** una graella per sistematitzar tota la informació recollida, que geolocalitzi els punts i espais on es plantegen demandes i necessitats, i espai per consignar el retorn que s'ha de fer a les propostes plantejades (vegeu l'annex 2).

- Informe de la marxa (vegeu l'annex 1).
- Graella.

La geolocalització és clau per poder elaborar, a posteriori, mapes de vida quotidiana, i també per dur a terme un seguiment correcte de les intervencions urbanístiques que s'hi puguin fer.

15 dies

8. Sessió de treball amb agents implicats

Sessió de treball amb agents implicats per analitzar les propostes formulades i plantejar les línies de treball per endegar i les respostes que s'oferiran a la ciutadania.

- Les fotos per ordre de recorregut de la marxa.
- Projector per passar les fotos.
- Graella de necessitat/proposta, possibles agents implicats i respostes/solucions (vegeu l'annex 3).

Graella completa.

Plena comprensió dels continguts i les implicacions de les observacions i propostes plantejades. Els problemes observats s'han d'abordar i cal donar respostes a les propostes plantejades; o bé s'ha de fixar un circuit de treball que permeti fer-ho en un temps prudencial.

3 semanas

9. Presentació de resultats i retorn institucional

Sessió de presentació de resultats amb les dones participants i els agents implicats de barri o districte:

- Presentació de les necessitats i demandes sorgides.
- Exposició de respostes i/o solucions per part dels i les agents implicats.
- Torn de paraules i aportacions de les dones.

- Power Point amb la presentació de les necessitats i propostes consensuades de les marxes (amb fotos).
- Graella de respostes/solucions.

Compromisos i calendari d'actuacions comunicat a les dones participants.

09. Reptes de futur

Davant de quins reptes de futur es troben les marxes exploratòries de vida quotidiana en el context actual?

↳ **La incorporació dels resultats de les marxes en els sistemes d'informació habituals d'urbanisme** (mapes, fitxes, SIG, etc.). És important no limitar-los a un moment o procés puntual en el temps, sinó que esdevinguin una font d'informació addicional per a la gestió continuada de l'espai urbà. Així, tot i que algunes demandes o necessitats detectades no es puguin abordar a curt termini, la seva incorporació en els sistemes d'informació ha de permetre'n una resolució a llarg termini.

↳ **Construir un mapa de ciutat amb totes les marxes exploratòries** que es vagin duent a terme. L'objectiu és fer accessible i de fàcil lectura tota la informació recollida i sistematitzada a partir dels criteris d'observació establerts.

↳ Fer que les **marxes siguin un element preceptiu en els processos i projectes urbanístics que incloguin o requereixin participació ciutadana.**

10. Per saber-ne més

Recursos per ampliar la informació:

Article “Les marxes exploratòries o construir el dret a la ciutat per a l’altra meitat”, de *Crític* (28 març 2018).

Disponible a: <http://www.elcritic.cat/feminismes/les-marxes-exploratories-o-construir-el-dret-a-la-ciutat-per-a-laltra-meitat>

CASANOVAS, Roser; CIOCOLETTO, Adriana; FONSECA, Marta; GUTIÉRREZ, Blanca; MUXÍ, Zaida; ORTIZ, Sara, Dones treballant:

Guia de reconeixement urbà amb perspectiva de gènere. Col·lectiu Punt 6, Barcelona.

Disponible a: <https://punt6.files.wordpress.com/2011/03/dones-treballant-final-baixa.pdf>

KLIMMER-PÖLLERITZER, Astrid; NUSS, Andreas (coord.).

Manual for Gender Mainstreaming in Urban Planning and Urban Development. Urban Development Vienna, Viena, 2013.

Disponible a: <https://www.wien.gv.at/stadtentwicklung/studien/pdf/b008358.pdf>

NAREDO, Maria, i Praxàgora Cooperativa, *Guia per a l’elaboració de diagnòstics de seguretat amb visió de gènere a l’àmbit rural i urbà.* Barcelona, Departament d’Interior, Relacions Institucionals i Participació, Generalitat de Catalunya, 2010.

Consultable a: http://interior.gencat.cat/web/.content/home/010_el_departament/publicacions/seguretat/guies_diagnostics_seguretat_vision_genere/Guia_DiagnosticSeg.pdf

Pàgina web Mujeres y Ciudades: <https://femmesetvilles.org/es>

11. **Bibliografia**

BOFILL LEVI, Anna. Planejament urbanístic, espais urbans i espais interiors des de la perspectiva de les dones. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Institut Català de les Dones, Departament de Política Territorial i Obres Públiques, 2005. (Quaderns de l'Institut; 6)

JACOBS, Jane. Muerte y vida de las grandes ciudades. Madrid: Capitán Swing Libros, 2011. [1a ed. en anglès 1961]

MICHAUD, Anne (coord.). Pour un environnement urbain sécuritaire: Guide d'aménagement. Programme Femmes et ville de la Ville de Montréal, Montreal, 2002.
Disponible a: http://ville.montreal.qc.ca/pls/portal/docs/page/femmes_ville_fr/media/documents/Guide_amenagement_environnement_urbain_securitaire.pdf.

MUXÍ, Zaida; CASANOVAS, Roser; CIOCOLETTO, Adriana; FONSECA, Marta; GUTIÉRREZ, Blanca. "¿Qué aporta la perspectiva de género al urbanismo?". Barcelona: Universitat Politècnica de Catalunya, 2011.
Disponible a: <https://feminismos.ua.es/article/view/2011-n17-que-aporta-la-perspectiva-de-genero-al-urbanismo>.

PARICIO, Ana. Mapa de les marxes exploratòries de dones. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, Model Urbà, Gerència d'Ecologia Urbana, agost del 2018.

PARICIO, Ana. Barcelona Regional, Manual de l'urbanisme de la vida quotidiana: un urbanisme amb perspectiva de gènere, Model Urbà, Barcelona, Gerència d'Ecologia Urbana, Ajuntament de Barcelona, 2019.

TORNS, Teresa. Les polítiques de temps: Un repte per a les polítiques de l'estat del benestar a "Quaderns". Barcelona: Fundació Nous Horitzons, 2003.

ANNEXOS. MATERIALS METODOLÒGICS

A continuació s'aporten dos tipus de materials metodològics que poden ser útils per a la realització d'una marxa exploratòria de vida quotidiana, seguretat i gènere. Es tracta de:

[Guió de l'informe de conclusions](#)
[Graella de sistematització de propostes i respostes](#)

Annex 1. Guió de l'informe de conclusions

Tal com s'ha avançat, a partir del consens aconseguit en el transcurs de la realització de les marxades i en la reunió de conclusions amb les dones, cal elaborar un informe que reculli les recomanacions i propostes plantejades a partir de les diferents marxades.

En aquest informe és fonamental que es recullin diferents elements:

- **Mapa i descripció del recorregut de la marxa o les marxades.**
- **Fitxa tècnica en què s'especifiqui: dia, hora i durada de la marxa o les marxades.**
- **Llista de les persones participants.**
- **Apartat d'anàlisi de l'espai urbà en què s'especifiquin totes les necessitats i propostes acompanyades de les fotos fetes.**

Exemple de bona pràctica:

Fitxa tècnica

Marxa	Data	Hora	Durada
Núm. 1	DD/MM/AAAA	20.00 h	1 h i 30 min
Núm. 2	DD/MM/AAAA	17.30 h	2 h

Mapa i descripció del recorregut

La marxa va començar a l'església del Port (carrer de Sant Eloi, 9). Es va agafar el carrer de la Mare de Déu de Port. Després es va fer un recorregut cap a la dreta pel carrer dels Motors fins que es va arribar al carrer de l'Encuny i es van visitar els dos carrers d'habitatges (carrer de Torres de Marina i carrer de Gabriel Miró). Finalment, es va continuar pel carrer de l'Encuny, es va girar cap a l'esquerra pel carrer del Cisell i es va agafar el passeig de la Zona Franca (el punt final de la marxa).

Participants

1. Nom i cognoms (entitat/grup/servei)
2. Nom i cognoms (entitat/grup/servei)

Carrer de Torres de Marina i carrer de Gabriel Miró.

Detecció de necessitats i propostes de les persones participants

“Placeta” entre carrer dels Motors i carrer de l’Encuny

Entrant pel carrer de l’Encuny, a mà dreta, hi ha dos carrers plens d’habitatges: el carrer de Torres de Marina i el carrer de Gabriel Miró. Es considera que aquests carrers necessiten manteniment i són foscos i insegurs a les nits. A més, es comenta específicament que les voreres necessiten manteniment i no garanteixen l’accessibilitat de tothom, ja que no hi ha rampes.

Per tot això, es proposa millorar-ne el manteniment i la il·luminació. D’altra banda, s’assenyala la possibilitat de substituir les voreres per una plataforma única.

Annex 2. Graella de respostes/solucions

A continuació s'aporta un exemple de graella que sistematitza tota la informació resultant de la marxa

ESPAI ELEMENT URBÀ	1. Plaça xxx
NECESSITATS PROPOSTES	Convertir aquesta plaça en un espai amable i de convivència
PRINCIPIS D'OBSERVACIÓ DETECTATS	<ul style="list-style-type: none"> • La senyalització: saber on s'és i on es va. • La visibilitat: veure i ser vista. • La planificació i el manteniment dels llocs: viure en un ambient net i acollidor. • La participació de la comunitat: actuar en conjunt. • Adequació de l'espai/element urbà amb l'activitat. • Vida comunitària. • Accessibilitat.
POSSIBLES AGENTS IMPLICAT	Departament d'Obres i Manteniment
RESPOSTES SOLUCIONS	La il·luminació es canviarà amb la renovació del carrer a partir de setembre del 2019. Es desenvoluparà un projecte de dinamització comunitària al barri a partir de gener del 2019.
TEMPS D'EXECUCIÓ ORIENTATIU	Renovació de l'espai: 6 mesos. Projecte de dinamització comunitària: 1 any i mig.
GEOLOCALITZACIÓ	Coordenades

barcelona.cat/dones.

Ajuntament
de Barcelona